

Obitelj i posao - *uskladivi ili sukobljeni svjetovi?*

izv. prof. dr. sc. Valerija Barada
doc. dr. sc. Željka Zdravković
Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

Obitelji i socijalna država:

Povodom 30. godišnjice prve UN-ove Međunarodne godine obitelji (IYF+30)

Zagreb, 14. 5. 2024.

ISTRAŽIVANJE

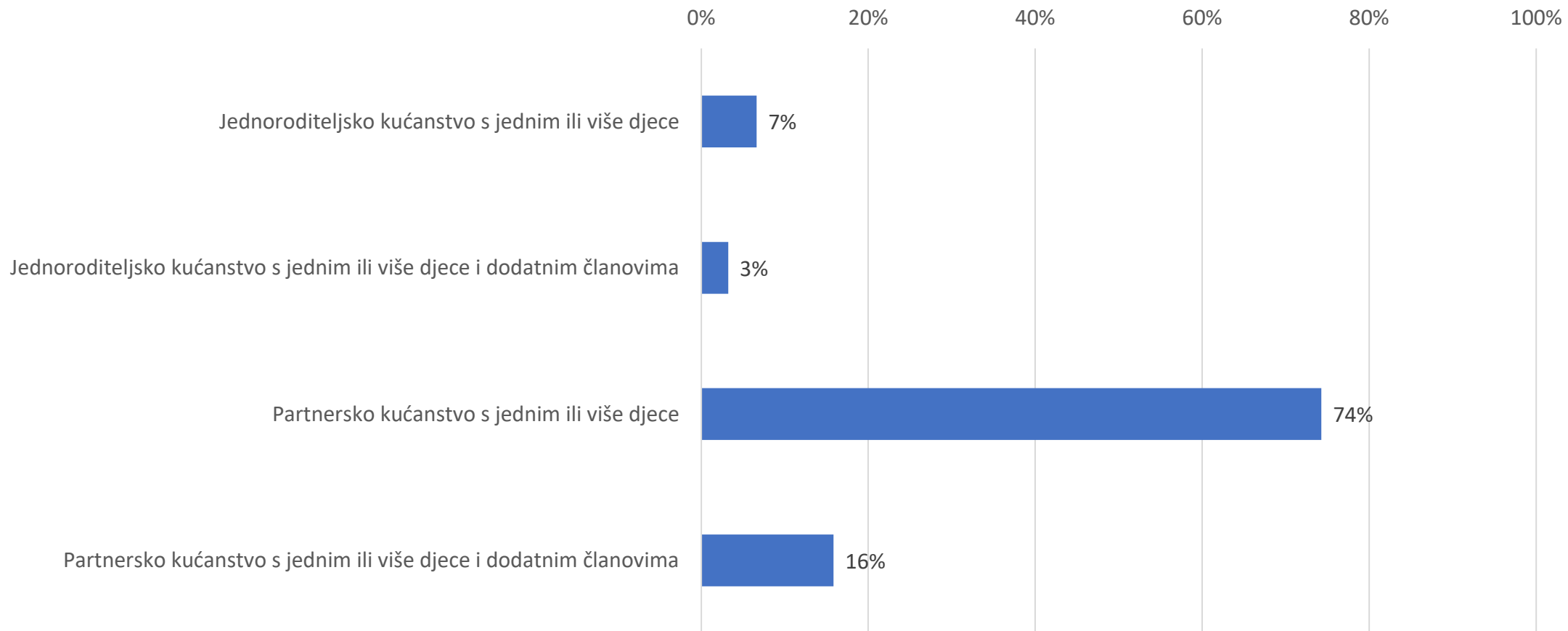
- **CILJ:** Utvrditi obilježja položaja na tržištu rada te obiteljskog i partnerskog života kod roditelja s maloljetnom djecom koja olakšavaju i/ili otežavaju uravnotežen osobni, poslovni i obiteljski život žena i muškaraca.
- **TEMATSKE CJELINE:** kućanstvo, kućanski rad, plaćeni rad, djeca, stavovi o rodnoj ravnopravnosti, slobodno vrijeme, stavovi i iskustva s javnim politikama, demografski pokazatelji
- **Populacija:** roditelji (koji žive) s djecom do 18 godina
- **Metoda:** CATI
- N=3600

Naziv regije	Županije	Veličina uzorka
Slavonija i Baranja	Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska, Požeškoslavonska, Virovitičko-podravska i Brodsko-posavska	634
Zagreb	Zagreb i Zagrebačka županija	870
Sjeverna Hrvatska	Međimurska, Varaždinska, Koprivničko-križevačka i Krapinsko-zagorska, Bjelovarsko-bilogorska	544
Lika, Pokuplje i Banija	Karlovačka, Sisačko-moslavačka, Ličko senjska	405
Istra i Primorje	Istarska, Primorsko-goranska	472
Dalmacija	Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska	675
UKUPNO HRVATSKA		3600

demografska struktura uzorka

		N	%
Cijeli uzorak		3600	100%
Spol ispitanika	Muškarac	1447	40%
	Žena	2153	60%
Dob – 4 skupine	18-29	403	11%
	30-39	1719	48%
	40-49	1292	36%
	50+	186	5%
Obrazovanje	Osnovna škola	236	7%
	Trogodišnja srednja škola	690	19%
	Četverogodišnja srednja škola	1592	44%
	Viša škola, stručni studij ili prvostupnik	366	10%
	Fakultet ili više	715	20%
Regija	Zagreb	870	24%
	Sjeverna Hrvatska	544	15%
	Slavonija i Baranja	634	18%
	Lika, Pokuplje i Banija	405	11%
	Istra i Primorje	472	13%
	Dalmacija	675	19%
Veličina naselja	Više od 80 000 stanovnika	820	23%
	10 000 do 80 000 stanovnika	735	20%
	2 000 do 10 000 stanovnika	614	17%
	Do 2 000 stanovnika	1432	40%

Tip kućanstva po strukturi ukućana – roditelji i djeca

RADNI UVJETI RODITELJA MALOLJETNE DJECE U HRVATSKOJ

Karakteristike zaposlenja

- 79,6% zaposlenih → **veća zaposlenost muškaraca** (90%) u odnosu na žene (72,3%)
- **prevaga žena u kategoriji rada u kućanstvu, brige o djeci i/li o drugim osobama** (9,9% žena naspram 0,3% muškaraca)
- na neodređeno vrijeme zaposleno 91,1% muškaraca i 83,9% žena dok je na određeno zaposleno nešto više žena (14,6%) nego muškaraca (8%)
- **neprijavljeno zaposlenje** (rad „na crno“) u posljednjih godinu dana obavljalo je 15,1% ispitanika/ca → najviše u priobalnim županijama
- najviše je zaposlenih roditelja u Ličko-senjskoj (91%) i Primorsko-goranskoj županiji (87%), a najmanje u Brodsko-posavskoj (64%) i Virovitičko-podravskoj županiji (70%). Brodsko-posavska je ujedno i županija s najvećim udjelom nezaposlenih osoba, te s najvećim brojem osoba koje brinu o kućanstvu.

PODUZORAK za današnje izlaganje

- (Zaposleni roditelji s maloljetnom djecom)
- Kućanstva s oba zaposlena roditelja
 - Žene (N=1635)
 - Muškarci (N=1267)

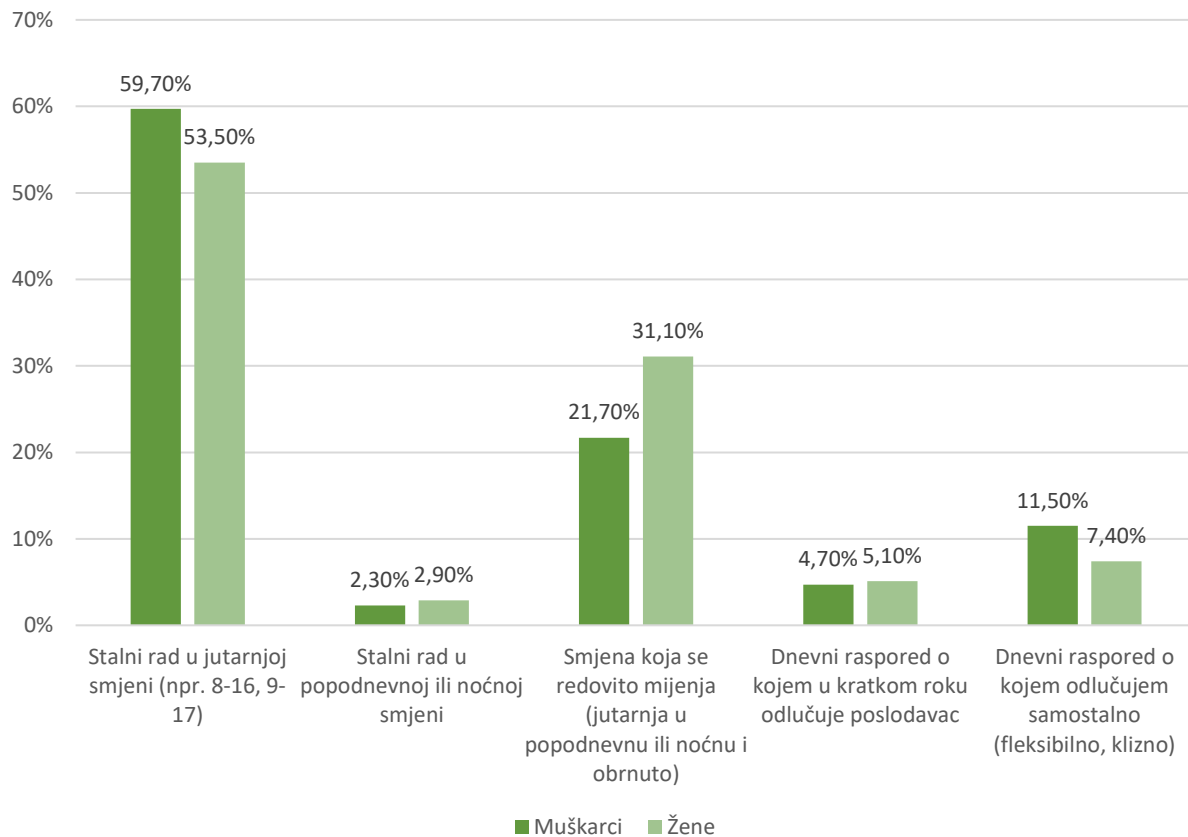
RADNI UVJETI RODITELJA MALOLJETNE DJECE U HRVATSKOJ

Karakteristike zaposlenja

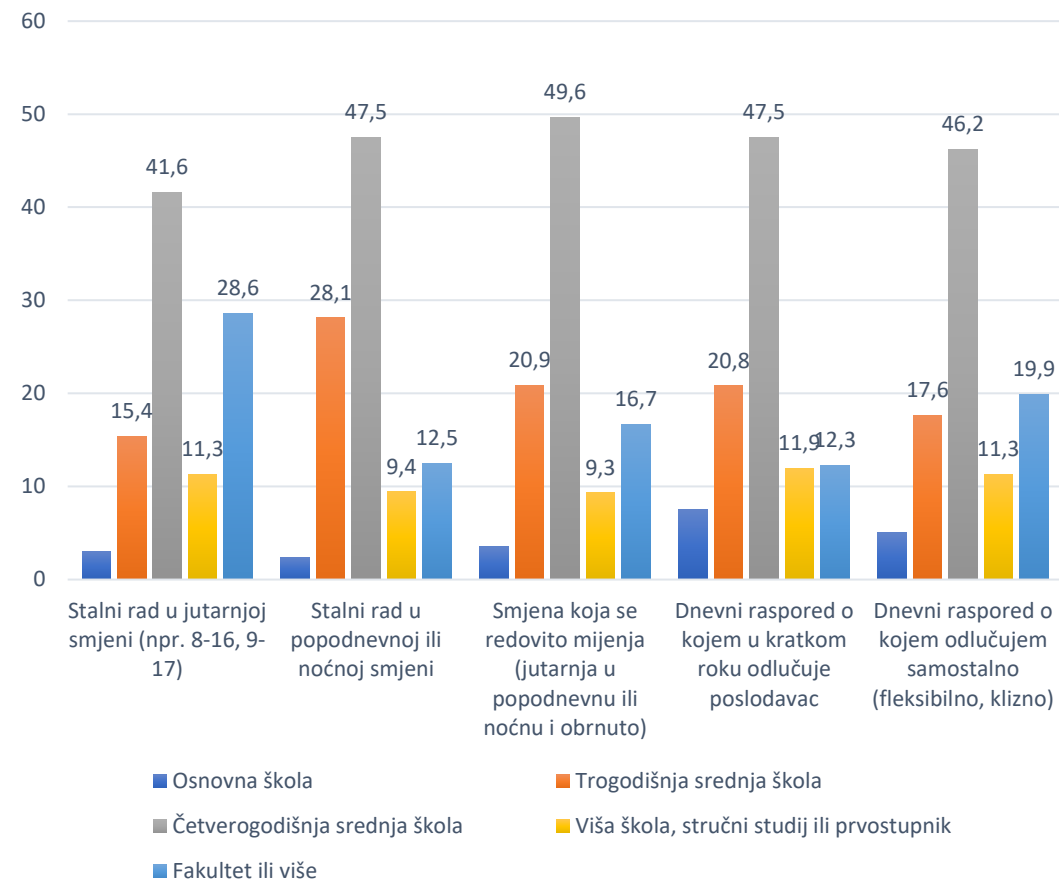
- F3_1: Općenito, hmmm, **nikako se meni ne sviđa taj četrdesetosatni radni tjedan**, mislim da je to **zaostalo iz vremena kad je jedna osoba bila prehranjivač obitelji, kad je onda, nakon tih četrdeset sati dolazila doma na skuhano, čisto i oprano i malo se odmorit, a ne da je onda počinjao kućni rad i 8-8-8, samo tad ima smisla, a sad je 8 sati sna, mož mislit, osam sati rada podrazumijeva i putovanje na posao, što je već devet sati rada, i onda još dođeš doma i kućanski poslovi su posao, kuhanje je posao, nabavka hrane je posao, mislim, oстане ti slobodnog vremena tri sata dnevno, maksimalno. A i to slobodno vrijeme, ako imaš malu djecu, je posao, dakle, nema slobodnog vrimena.**
- F_1: ... imanje djeteta plus dva radna vremena od osam sati nisu fifty-fifty, nego je zbroj toga barem 250, ono. I taj nedostatak podrške šire zajednice, **dvoje roditelja da sudjeluju u tom procesu je sulud.**

Karakteristike zaposlenja – radni uvjeti

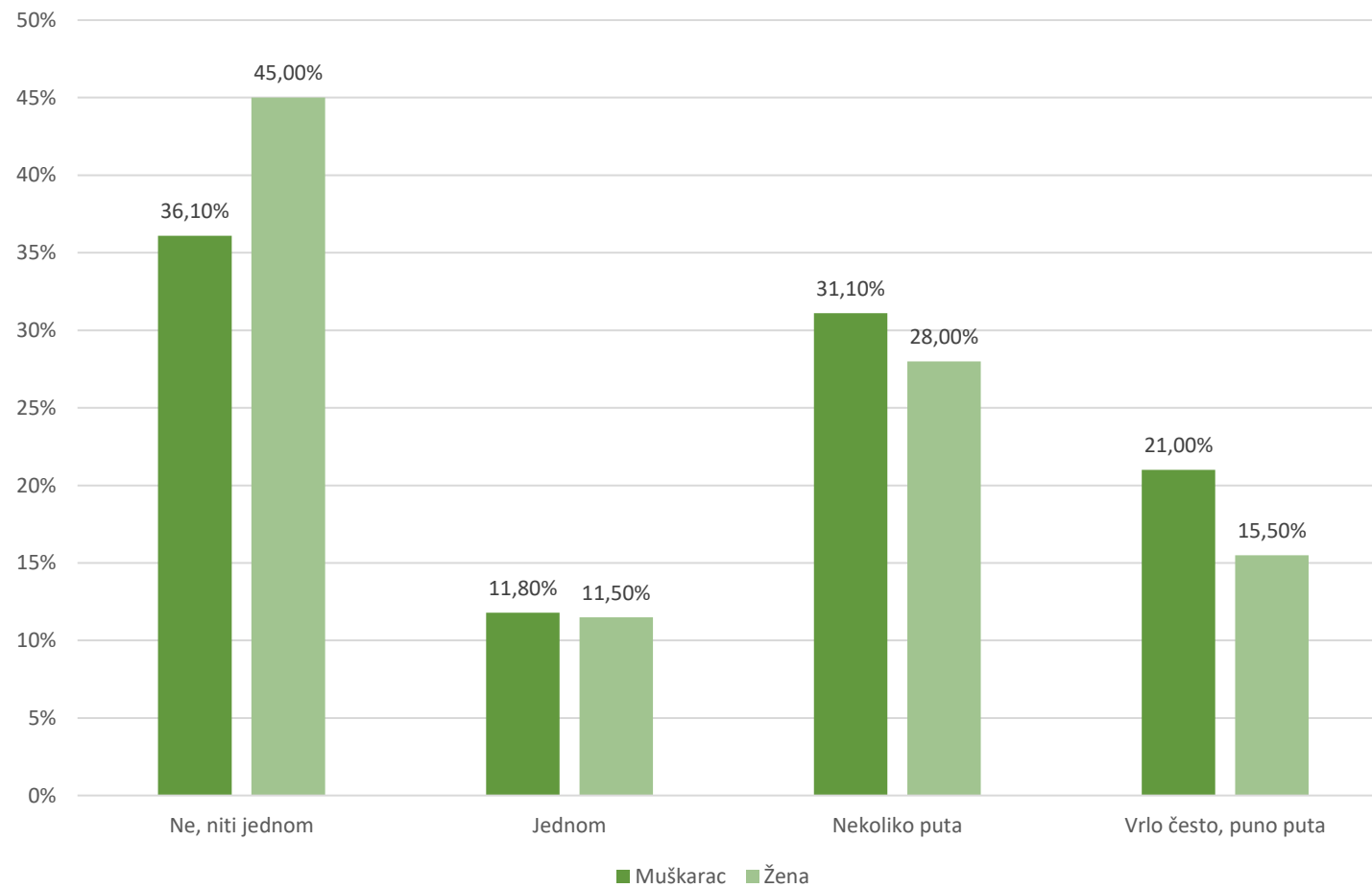
Uobičajeni radni raspored na glavnom poslu

Obrazovne razlike

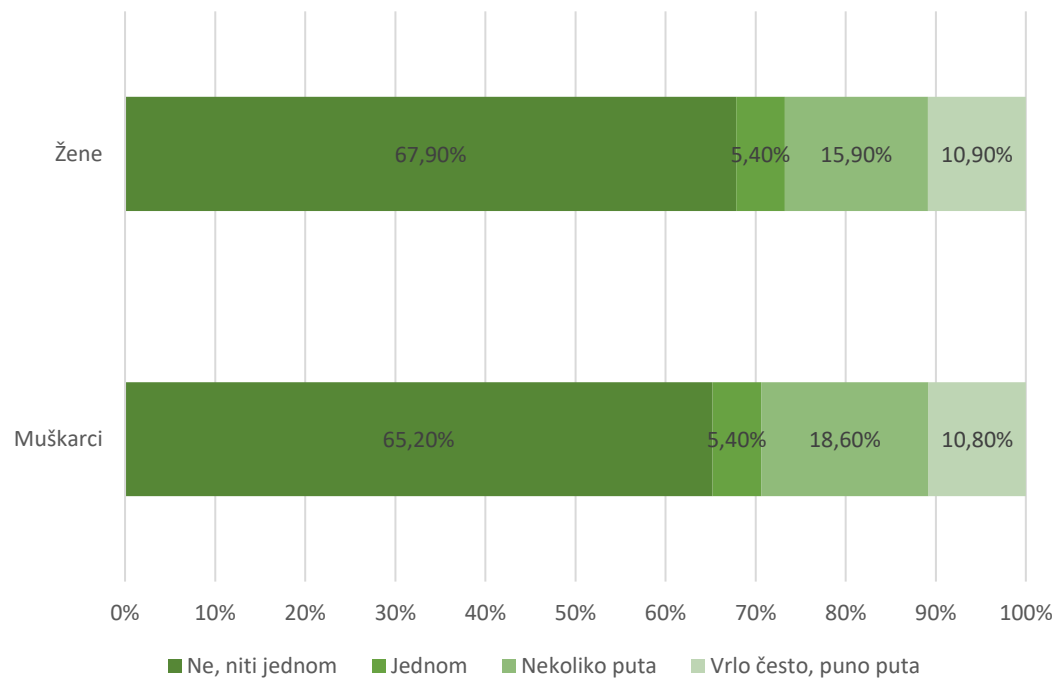

Kontakt izvan radnog vremena

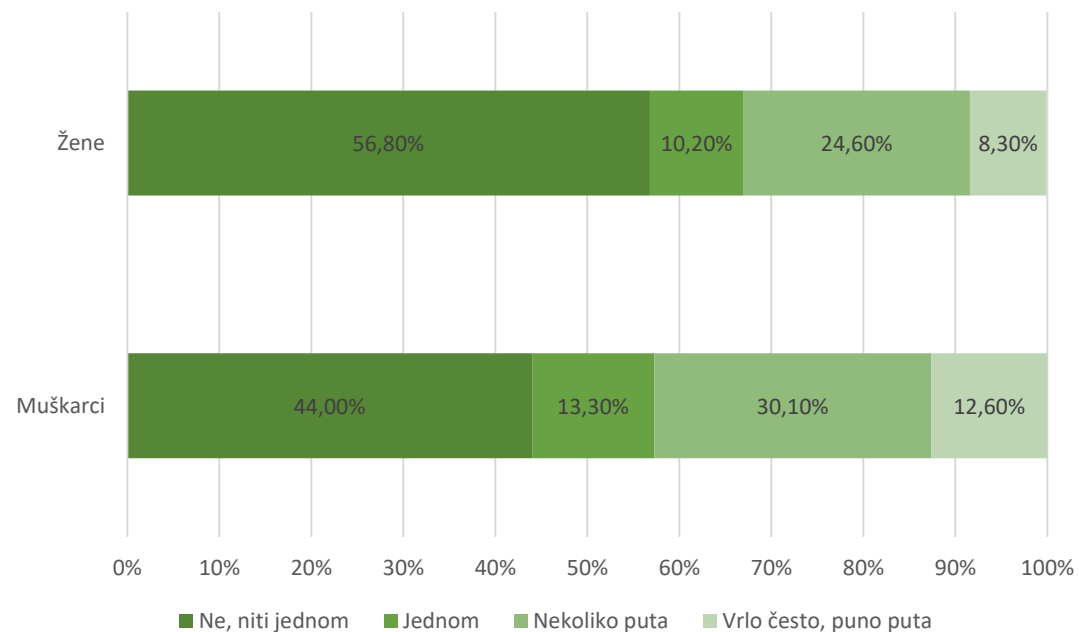

RADNI UVJETI

- Prekovremeni rad od kuće

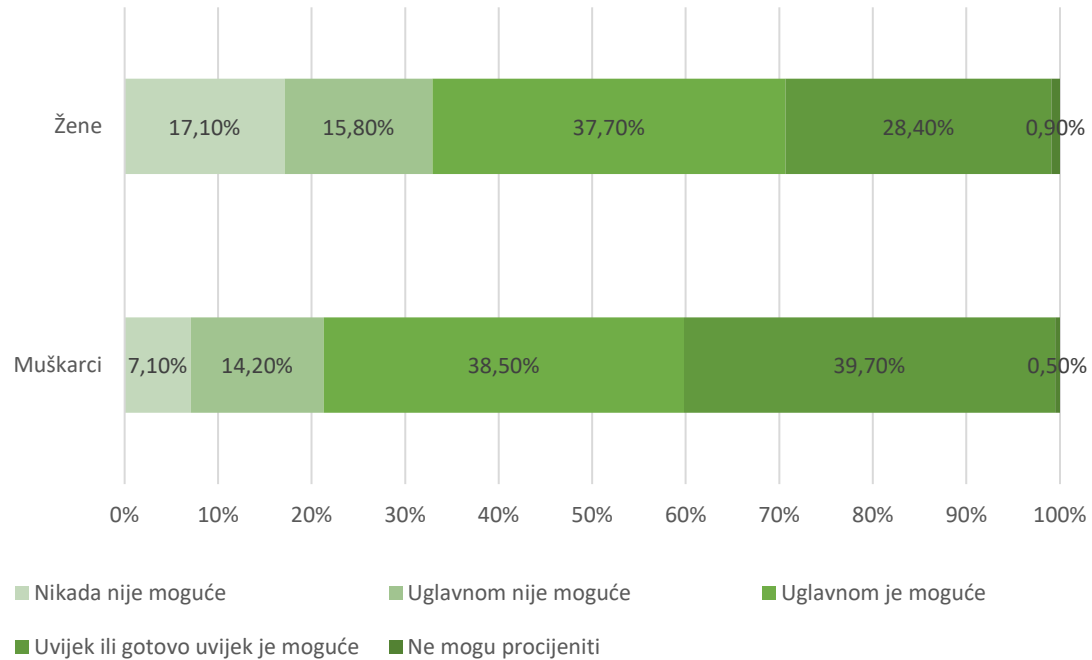

- Prekovremeni rad na poslu

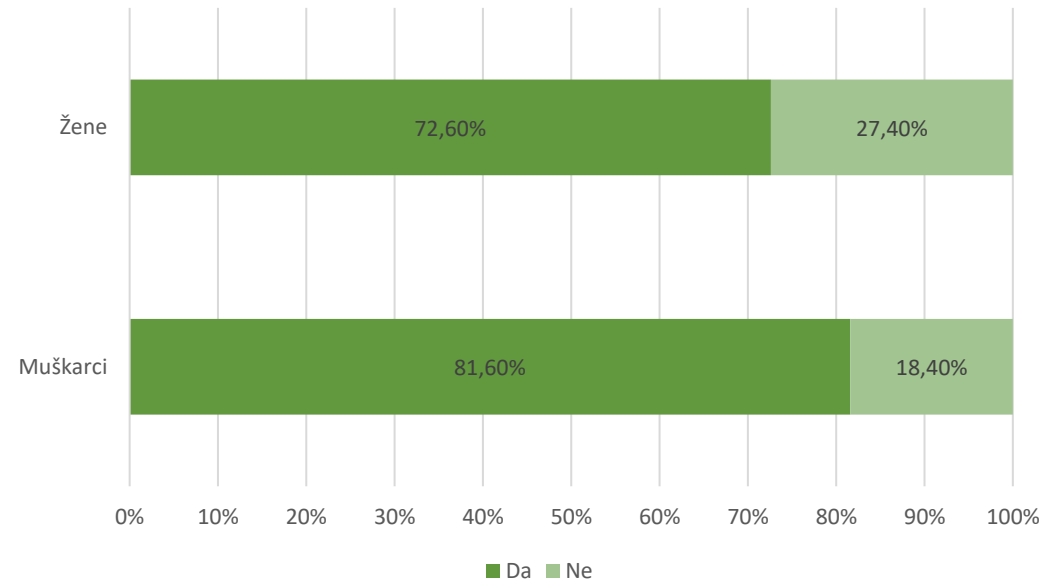

RADNI UVJETI

- Mogućnost uzimanja sata ili dva tijekom radnog vremena za rješavanje osobnih stvari

- Godišnji odmor mogu prilagoditi svojim i obiteljskim potrebama

KAKO IZGLEDAJU RADNI UVJETI KOD RAZLIČITE ORGANIZACIJE RADA?

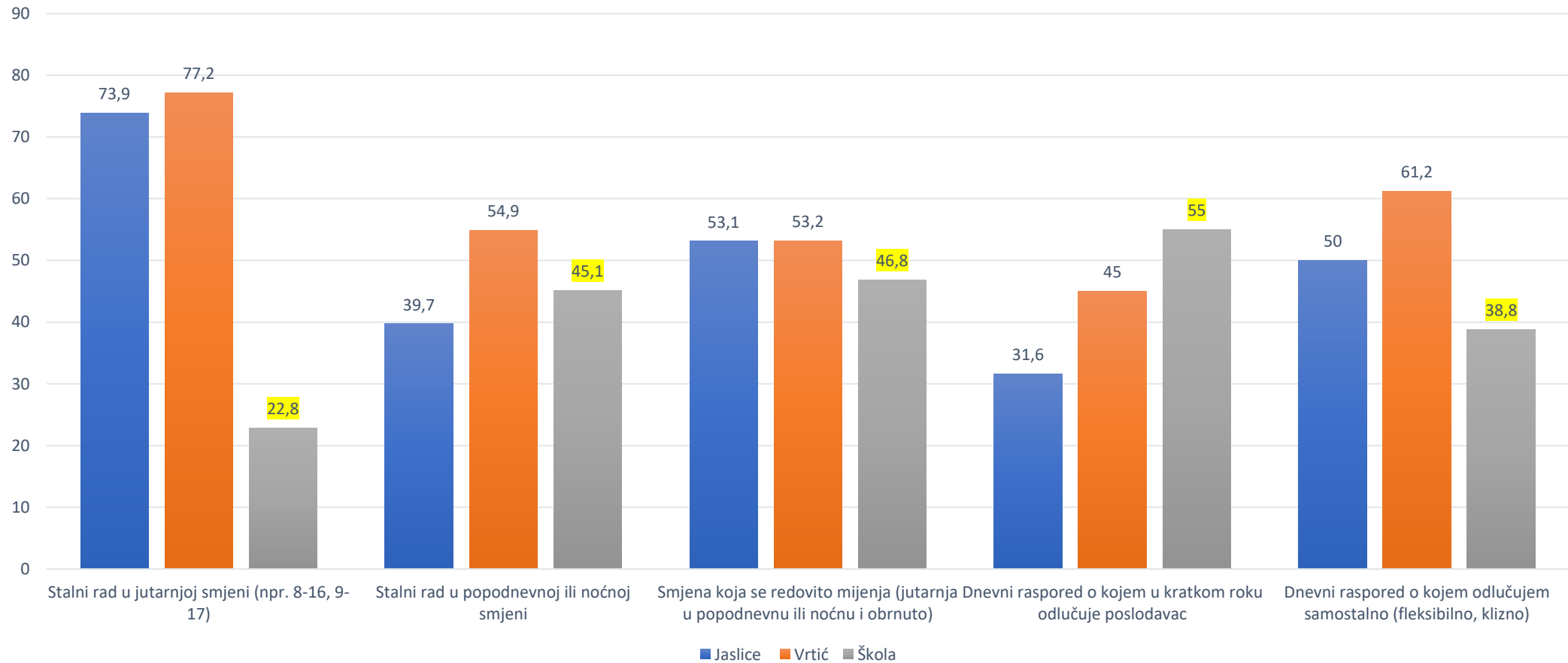
	Stalni rad u jutarnjoj smjeni	Stalni rad u popodnevnoj ili noćnoj smjeni	Smjena koja se redovito mijenja	Dnevni raspored o kojem u kratkom roku odlučuje poslodavac	Dnevni raspored o kojem odlučujem samostalno
Manje od 11 sati između dvije smjene	17,58%	31,56%	28,33%	44,44%	51,58%
Zvanje na posao u “zadnji tren”	33,54%	55,3 %	50%	68,8%	33,4%
Uzimanje pauze za rješavanje osobnih ili obiteljskih stvari	79%	42%	55%	50%	89%
Kontaktiranje izvan radnog vremena	59,4%	59%	66%	66%	70%
Rad od kuće	39%	35%	30%	30%	64%
Prekovremeni rad	49,5%	64,5%	51,8%	57,7%	64,2%
Rad nedjeljom	16,8%	62,2%	53,1%	62,9%	59,8%

RADNI UVJETI RODITELJA MALOLJETNE DJECE U HRVATSKOJ - Radni raspored

- F_3: Pa utječe na način da ne možemo imat' nekakvo, mmm, baš kvalitetno vrijeme sa ob., djecom evo jedno s drugim dakle ovaj, ehm, znači **uvijek je neka poruka, u pozadini evo naših obiteljskih druženja događanja, uvijek moramo nešto se javit', na neki mail odgovorit, svakako utječe na kvalitetu obiteljskog života...**
- F_2: Znači tijekom pandemije radili smo oboje od kuće, međutim, sad smo od početka ove godine, ja sam otišla u ured, a suprug je sad, isto tako, odlazi u ured što će kudikamo pomoći, **jer ipak to sve u stanu, dvije firme, dva posla, djeca, sve to nekako se u jedanput, multiplicirale su se i emocije** i... i sve to skupa i **bilo je to nekako prezagušeno**, ovo smo napravili čisto radi svog mentalnog zdravlja...
- F_1: U našen slučaju postoje neke baš sam to razmišlja a nisam spomenia prije, neke dobre prednosti takve nekakve ove situacije gdi nemamo ovoga fiksno radno vrijeme i djelomično, **bar jedan dio tjedna radimo od doma, ili jedan ili drugi, je to što u principu dobiješ te male džepove u danu kad možeš kvalitetno provest vrijeme s djeteton.**
- F2_2: Znači u mom slučaju upravo kažem, tu je ta prednost tog samozapošljavanja, **odnosno privatnog poduzetništva, da ste vi zapravo dostupni dvadesetčetiri sata, a ujedno i fleksibilni da za sve one situacije koji su itekako prioritetni kao što su pregledi, doktori, intervencije u školi**, u smislu tipa kao pao je sa stabla, treba ga hitno odvest na hitnu i tako to, da vi to bez problema možete ostavit sve i otić s djetetom što je ovo zapravo neizmjereno, da **ne morate tražit od nikoga dozvolu nego znači, otići i posvetit se tom, emh, tom ovaj, tom incidentu i toj situaciji, ali naravno s druge strane to znači da će vam trebat ekstra vrijeme navečer ujutro rano ili kako već, da odradite ono što je ostalo čekat vas**. Kažem, to je i plus i minus, ali ja bi prvenstveno rekla u mom slučaju je plus jer, ehmmm suprug i ja **nemamo u XXX bake** koje su, jedna je u XXX, jedna je doli u XXX, **tako da smo se naučili tako organizirati i vidit to kao prednost**.

TKO JE ZADOVOLJAN RADNIM VREMENOM JAVNIH SERVISI?

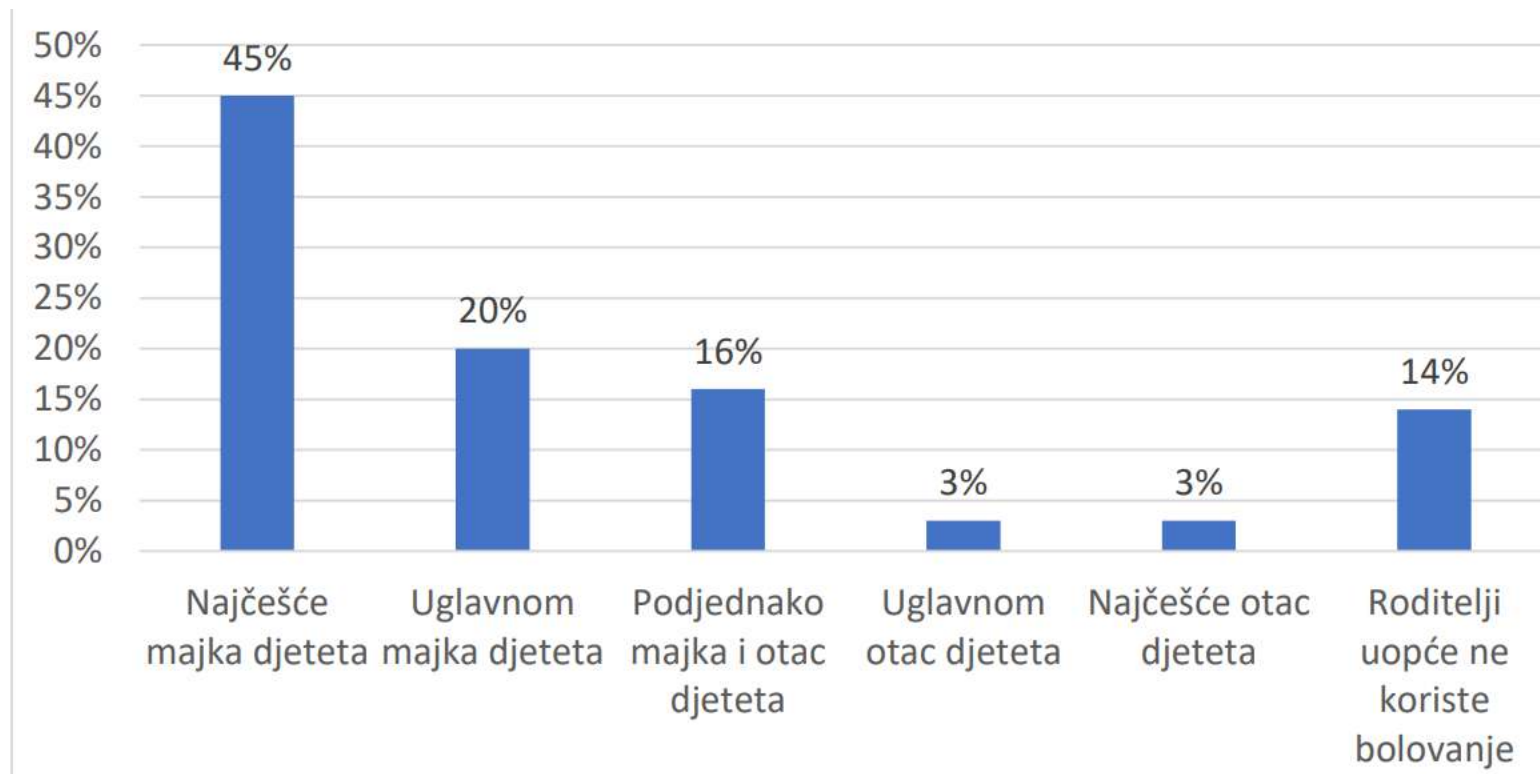
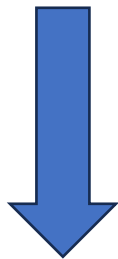
Radno vrijeme prilagođeno je mojim potrebama

RADNI UVJETI RODITELJA MALOLJETNE DJECE U HRVATSKOJ

Roditeljski dopust i bolovanje

- **majke su najčešće korisnice roditeljskog dopusta (83%), u 1% slučajeva koristio ga je isključivo otac djeteta, a u 7% slučajeva oba roditelja**
- **majke najčešće uzimaju bolovanje**
- razlozi nekorištenja dopusta i bolovanja?

Tablica – Tko obično uzima bolovanje?

RADNI UVJETI RODITELJA MALOLJETNE DJECE U HRVATSKOJ

Roditeljski dopust i bolovanje

- **DOPUST**

F3_2: ... da smo si mogli priuštiti da partner uzme onaj dio porodiljnog ili nešto, **al financijski to nije bilo izvedivo.**

F3_1: Da, također.

F3_2: I to bio bilo i njemu i meni sigurno bolje i draže i lakše, **ali nismo to mogli tada izvest.**

F4_3: Ja se nekad ne mogu 'Daj, molim te, pitaj da sad ideš ti na bolovanje da ne moram ja', jer ne znam baš smo nekom imali natjecanje u školi i onda nešto ono... 'Daj ga jednom ti pitaj molim te.' Jer ono on je onak baš, **tamo je muška ekipa i nije baš takva praksa.** Prvi koji je išao na porodiljini je bio, ako znaš ovaj, fakat ne znam kako se zove,(...) Ma da, znači **to je prvi čovjek koji je u njihovoj firmi išao na porodilji, tu su ga oni svi, svi su ismijavali,** joj, ti ćeš ić kao, al čovjek je imao zakonska prava on ide i gotovo.

- **BOLOVANJE**

F2_1: Mene je ove godine baš satralo to što sam bila bolesna i ja i dijete, **a nisam uzimala bolovanja. Kad bi baš osjećala da opušteno mogu otić na bolovanje, to bi mi bilo top.** To bi mi promijenilo ovu godinu drastično. (...) Bila jedno vrijeme tri mjeseca u komadu bolesna jer nisam mogla ozdravit od nedostatka odmora. **I još su mi se na poslu stalno rugali 'joj, pa ti uvijek kašlješ', a ono, kao, al 'dođi na posao',** al 'ti stalno kašlješ, čovječe'..

F2_2: Mislim da kolegicama koje rade u XXX je stvarno teško uopće ić na bolovanje. Mislim, ja sam se toliko isplakala u toj XXX, **kad ti uopće moraš reć da ti ideš na bolovanje, a oni svi gledaju u tebe 'Sad?' - 'Ne, otić ću za 5 dana.'**

F2_1: Bit ću bolesna u utorak. (smijeh)

sukob između rada i obitelji

- **smjer sukoba – rad → obitelj:**

1. Osjećali se preumornim nakon posla da biste obavili neke kućanske poslove koje je trebalo obaviti.
2. Primijetili da Vas posao sprječava da obitelji posvetite vrijeme koje ste joj htjeli posvetiti.

- **smjer sukoba – obitelj → rad:**

1. Primijetili da Vam se teško usredotočiti na posao zbog obiteljskih obveza.
2. Primijetili da su Vas obiteljske obveze spriječile da poslu posvetite vrijeme koje ste mu trebali posvetiti.
3. Nastavili brinuti o poslu i kad niste radili.

- korištena skala procjene učestalosti navedenih situacija u posljednja tri mjeseca od 5 stupnjeva

- 1 = „nikada” do 5 = „gotovo uvijek”

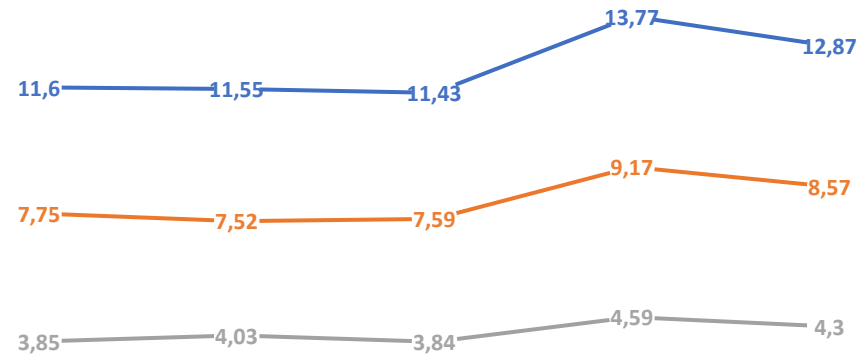
SKALA SUKOBA IZMEĐU OBITELJSKIH I POSLOVNIH ULOGA

	M	Ž
Nastavili brinuti o poslu i kad niste radili.	2.71	2.88
Osjećali se preumornim nakon posla da biste obavili neke kućanske poslove koje je trebalo obaviti.	2.69	3.07
Primijetili da Vas posao sprječava da obitelji posvetite vrijeme koje ste joj htjeli posvetiti.	2.49	2.58
Primijetili da Vam se teško usredotočiti na posao zbog obiteljskih obveza.	2.01	2.23
Primijetili da su Vas obiteljske obveze spriječile da poslu posvetite vrijeme koje ste mu trebali posvetiti.	1.93	2.04

(1 = „nikad“ 5 = „gotovo uvijek“)

sukob između rada i obitelji – rodne razlike

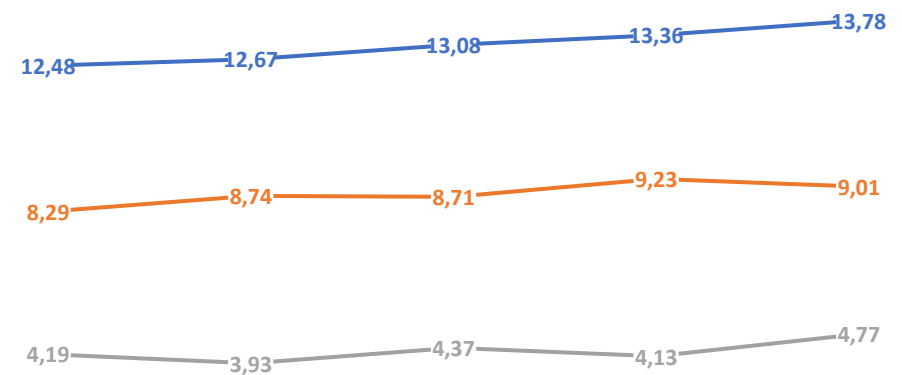
SKALA SUKOBA IZMEĐU RADA I OBITELJI (MUŠKARCI)

Stalni rad u jutarnjoj smjeni (npr. 8-16, 9-17) Stalni rad u popodnevnoj ili noćnoj smjeni Smjena koja se redovito mijenja (jutarnja u popodnevnu ili noćnu i obrnuto) Dnevni raspored o kojem u kratkom roku odlučuje poslodavac Dnevni raspored o kojem odlučujem samostalno (fleksibilno, klizno)

— Sukob_ukupno — Sukob_posao_obitelj — Sukob_obitelj_posao

SKALA SUKOBA IZMEĐU RADA I OBITELJI (ŽENE)

Stalni rad u jutarnjoj smjeni (npr. 8-16, 9-17) Stalni rad u popodnevnoj ili noćnoj smjeni Smjena koja se redovito mijenja (jutarnja u popodnevnu ili noćnu i obrnuto) Dnevni raspored o kojem u kratkom roku odlučuje poslodavac Dnevni raspored o kojem odlučujem samostalno (fleksibilno, klizno)

— Sukob_ukupno — Sukob_posao_obitelj — Sukob_obitelj_posao

varijacije u izraženosti sukoba između posla i obitelji među ženama i muškarcima

1. sociodemografska obilježja

- dob 18-29, 30-39, 40-49, 50+;
- stupanj obrazovanja – osnovno, srednjoškolsko, visoko;

2. organizacija kućanstva

- broj djece u kućanstvu, djeca do 7 godina, prošireno/višegeneracijsko kućanstvo;
- podjela kućanskih poslova i brige za djecu (tko planira dnevne obroke + dječje aktivnosti = ja, partner, podjednako);
- pomoć oko djece;

3. uvjeti rada

- zanimanje: službenici, uslužni sektor, industrijski radnici, poljoprivrednici, ostali;
- radni ugovor; smjenski rad; fleksibilno radno vrijeme; prekovremeni; rad od kuće; kontakt izvan radnog vremena;

Žene i
muškarci:

usporedan
pogled

	Žene			Muškarci		
	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3	MODEL 1	MODEL 2	MODEL 3
	Soc-dem.+ Org. kućanstva	Uvjeti rada	Puni model	Soc-dem.+ Org. kućanstva	Uvjeti rada	Puni model
DOB (ref. 30-39 g.)						
Dob 18-29 g.	-0.06*		-0.079**	0.064*		0.029
Dob 40-49 g.	-0.023		-0.01	0.066		0.048
Dob 50+ g.	-0.037		-0.036	0.011		0.019
OBRAZOVANJE (ref. VSS)						
Trogodišnja srednja škola	-0.012		-0.007	-0.104**		-0.049
Četverogodišnja srednja škola	-0.117**		-0.084*	-0.036		-0.019
KUĆANSTVO						
Djeca 0-7 g. (da)	-0.052		-0.033	-0.003		-0.003
Broj djece (3+)	-0.018		-0.026	0.056		0.027
Prošireno kućanstvo (da)	0.031		0.033	0.027		-0.009
Pomoć za djecu (da)	0.021		0.012	0.068*		0.066*
Planiranje obroka (ja)	0.01		0.016	0.026		0.031
Planiranje dječjih aktivnosti (ja)	0.055*		0.032	0.004		-0.003
ZANIMANJE (ref. stručnjaci/kinje)						
Službenici		-0.032	-0.006		-0.023	-0.011
Uslužni sektor		-0.026	-0.002		0.015	0.029
Industrijski radnici		-0.015	-0.012		-0.032	-0.002
Poljoprivrednici		0.036	0.042		0.004	0.001
Ostali		-0.035	-0.005		-0.02	-0.005
UGOVOR (ref. puno radno vrijeme)		0.005	-0.01		-0.03	-0.042
SMJENA (ref. jutarnja smjena)						
Smjena (druga/treća)		0.04	0.048		-0.062*	-.068*
Fleksibilna smjena koju određuje poslodavac		0.013*	0.01		0.05	.055*
Fleksibilna smjena koju određuje zaposlenik/ca		0.057*	0.043		0.053	.075*
Kontaktiranje izvan radnog vremena		0.06**	0.06		0.108**	.091**
Rad od kuće		0.092**	0.07*		0.093**	.105**
Prekovremeni rad		0.094*	0.088**		0.194**	.201**
Dobivanje slobodnih dana/blagdana		0.106**	0.091**		0.114**	.111**
Obavljanje osobnih stvari tijekom radnog vremena		-0.064*	-0.049		-0.092**	-.104**
Odustajanje od prilike za napredovanje (da/ne)		-0.104**	-0.113**		-0.09**	-.081**
Rad nedjeljom		0.024	0.047		-0.06	-0.12
Prilagođeni R ²	0,024	0,095	0,107	0,023	0,172	0,194

rezultati linearnih regresija

Žene

➤ učestaliji sukob

- žene od 30-39 godina u usporedbi sa ženama od 18-29 godina
- žene s visokim obrazovanjem u usporedbi sa srednjom četverogodišnjom školom
- planiranje dječjih aktivnosti
- propuštanje prilika za napredovanjem je najjači prediktor

➤ rjeđi sukob

- fleksibilnost poslodavca
- mogućnost planiranja godišnjeg odmora
- mogućnost kratkotrajnog izlaska s radnog mjesta radi obavljanja obiteljskih obveza

usklađivanje poslovnog i privatnog života

- F2_1: Zato što ja, ne postoji posao za stalno u mojoj struci, i jer xxx je dosta suficitaran, ajmo reć, ima jako puno potrebe za, za ovim, profesorima u zamjeni, ima jako puno, i to bi mogla radit bez problema, i tako se mogu i profilirat i negdje i ostat. (...) A ja ne mogu imat malo dijete i jedan dan bit na xxx, sutra u xxx, pa treći dan na xxx i nekad popodne, pa nekad ujutro i onda ja radim nešto drugo jer, eto... tako je. **Moj suprug je napredovao dva puta u svojoj karijeri od kad smo mi imali dijete iako, kao fol to nema nikakve veze, ali zapravo ima. Kao, on nije imao neki razlog zašto ne bi napredovao, a našli bi se razlozi da je bio žensko, a da sam ja bila muško.**
- F2_2: Ja sam radila, od, pa evo, 15 godina sam bila u toj xxx i trebala sam poslat glavna xxx. Ali, ja to nisam mogla... Ja sam... **Mislim, bilo je, da li ću ja zadovoljiti sebe,** ono ipak - išo si u školu, završio si, trajalo je još dodatno, diplomski, sve to dalje - **ne i morala sam prekrižit sebe** i tražiti drugi posao da bi ja mogla bit njima **na raspolaganju.**

rezultati linearnih regresija

Muškarci

➤ učestaliji sukob

- prekovremeni rad
- fleksibilno radno vrijeme
- nemogućnost kratkotrajnog odlaska s posla da se obave obiteljske stvari tijekom radnog vremena
- propuštanje prilika za napredovanjem je najjači prediktor

➤ rjeđi sukob

- fleksibilnost poslodavca
- mogućnost planiranja godišnjeg odmora
- mogućnost kratkotrajnog izlaska s radnog mjesta radi obavljanja obiteljskih obveza

zaključak – sukob posao/obitelj

- **visokoobrazovani muškarci i žene izražavaju češći sukob između radne i obiteljske uloge**
 - u skladu s istraživanjima u Hrvatskoj i svijetu
 - poslovi u kojima je granica privatno-poslovno gubi pod pritiskom
- **žene općenito učestalije doživljavaju napetosti između obiteljske i radne uloge u odnosu na muškarce**
 - u skladu s istraživanjima u Hrvatskoj i svijetu
 - nesrazmjer u rodnoj podjeli kućanskih poslova i brizi za djecu između partnera/ica
- **obveze u kućanstvu žena i muškaraca mijenjaju se tijekom životnog ciklusa**
 - npr. žene u češćem sukobu kada brinu o maloj djeci
 - čak i kada imaju pomoć u kući, npr. **bake** i djedovi, kognitivna dimenzija kućanskog rada i upravljanje kućanstvom uglavnom stvara izraženiji sukob između obiteljske i radne uloge kod žena (KEUK)
- **radni uvjeti igraju značajnu ulogu, ali aspekti zaposlenja koji stvaraju izraženije napetosti su drugačije za muškarce i žene**
 - nošenje posla kući i nestandardni radni sati nepovoljno utječu na obiteljsku ulogu kod žena
 - prekovremeni rad i nefleksibilnost poslodavca nepovoljno utječu na obiteljsku ulogu kod muškaraca

zaključak – sukob posao/obitelj

- domena obitelji i domena zaposlenja su usko povezane i utječu jedna na drugu
 - promjene u jednoj dovode do promjena u drugoj
 - razumijevanje jedne domene nemoguće bez razumijevanja druge

Značaj za socijalne politike:

- **domena zaposlenja:** fleksibilni radni aranžmani stvaraju sukob u ulogama pojedinca kada tu fleksibilnost strogo kontrolira poslodavac (npr. nepredvidivo određuje smjene ili zahtjeva čest prekovremeni rad), dok fleksibilnost poslodavca prema obiteljskim obvezama zaposlenika/ca značajno mijenja percepciju učestalosti sukoba
- **domena obiteljskog života:** zaposlene žene i muškarci imaju različite potrebe, a rodna očekivanja povezana s brigom za kućanstvo i obitelj mogu jednostrano intenzivirati napetosti i u radnoj i u obiteljskoj ulozi, što se posebno očituje u životima žena
- potreba za razvijenim i fleksibilnim javnim servisima, a ne da je usklađivanje prepušteno roditeljima i baka servisu (plaćena pomoć malo zastupljena)

Obitelj i posao - uskladivi ili sukobljeni svjetovi?

Valerija Barada, vbarada@unizd.hr
Željka Zdravković, zzdravko@unizd.hr

Obitelji i socijalna država:
Povodom 30. godišnjice prve UN-ove Međunarodne godine obitelji (IYF+30)
Zagreb, 14. 5. 2024.